

Басва Олена Вікторівна,
завідувач кафедри громадського здоров'я та мікробіології
ПВНЗ «Київський медичний університет», доктор біологічних наук,
професор

Зеленцова Світлана Миколаївна,
доцент кафедри громадського здоров'я та мікробіології
ПВНЗ «Київський медичний університет», кандидат історичних наук,
доцент

Коваленко Ольга Олександрівна,
доцент кафедри громадського здоров'я та мікробіології
ПВНЗ «Київський медичний університет», кандидат наук з державного
управління, доцент

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА ПОДАННЯМ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ

Правові засади нанесення шкоди здоров'ю з боку лікаря, або ятрогенії закладені ще в законоположеннях древніх держав. Так, в давньому Вавилоні, в Кодексі царя Хаммурапі високий громадський и матеріальний статус лікаря поєднувався з великою відповідальністю за свою працю. За нанесення шкоди здоров'я внаслідок лікування необхідно було платити великий грошовий штраф. А параграфі 218 кодексу царя Хаммурапі зазначено: “Якщо лікар проводить у когось серйозну операцію бронзовим ножом і нанесе хворому смерть або якщо він видалить комусь катаракту з ока і порушить око, то він карається відтинанням руки”. У Бамбергському кодексі (1507р.) та кримінальному кодексі (укладення) Карла V, відомого під назвою “Кароліна” (1532 р.) визначалось судочинство за помилки лікарів.

Еволюція поняття ятрогенії та правове її регулювання відбувалося з розвитком медицини, філософії та правових систем різних країн світу. Аналізуючи зарубіжний досвід, можна сказати, що найважливіших засобів правового контролю за поданням медичних послуг відповідальність лікаря і/або медичної установи перед пацієнтом за виникнення захворювань та патологічних процесів внаслідок медичного втручання.

Так у Великобританії, особливо жорстко суд ставиться до позивів, обумовлених захворюваннями внаслідок професійної недбалості. При виникненні ятрогенного захворювання пацієнту-позивачу важко відшкодувати шкоду через суд внаслідок кількох чинників:

- непередбачений результат подання позову;
- фінансові збитки при сплаті роботи експертів;
- агресивне ставлення англійських лікарів до позивів з приводу ятрогенії або професійної недбалості (майже кожен лікар бачить у такому позиві потенційну погрозу своїй кар'єрі і тому і ставиться до суду, як до місця, де він повинен боротись за свою професійну компетенцію).

Ці чинники є причиною того, що англійський пацієнт рідко звертається до суду при виникненні ятрогенного захворювання.

Судова система США спрямована на забезпечення покладеної на неї соціальної задачі: забезпечення суспільного почуття справедливості за рахунок покладання на винного обов'язку відшкодування потерпілому заподіяної шкоди і стає на заваді небажаній для суспільства поведінки: некомпетентному, необережному, недбалому наданню медичної допомоги.

Незважаючи на той факт, що суди США дуже ліберально ставляться до позивів з приводу професійної недбалості або ятрогенії, тільки незначна кількість пацієнтів приймає рішення щодо звертання до суду внаслідок слідуючи причин:

- специфіка позову обумовлює важкість доказу вини відповідача;
- затяжний характер розгляду справи, який в середньому триває до 23 місяців;
- великі витрати, пов'язані з позовом (після відрахування всіх витрат, обумовлених позовом та підтримкою його в суді, сума компенсації зменшується наполовину).

В останні роки моральний акцент переноситься на забезпечення надійності відшкодування моральних збитків і заподіяної шкоди здоров'ю та на профілактику професійної недбалості і ятрогеній. Велика роль в цьому надається практиці страхування відповідальності при наданні медичних послуг. В таких випадках відшкодування оплачується з знеособлених страхових фондів і не може розглядатись як санкція в повному розумінні цього слова. Проте, при цьому внески страхувальників-лікарів можуть зрости настільки, що вони будуть змушені припинити лікарську практику.

У США профілактика виникнення ятрогенних захворювань внаслідок некомпетентності лікаря та професійної недбалості проводиться за рахунок удосконалення професійного саморегулювання та зростання вимог при видачі ліцензій на право займатись лікарською діяльністю.

Нова Зеландія має 30-річний досвід компенсації особистої шкоди здоров'ю у випадках медичної невдачі. Під медичною невдачею (mishap) розуміють погіршення здоров'я пацієнта внаслідок медичного втручання.

Звичайно, що це більш широке поняття ніж ятрогенія й включає також професійну недбалість, погіршення здоров'я внаслідок помилок, які допустив лікар при встановленні діагнозу або лікуванні.

В Новій Зеландії відшкодування шкоди, якої зазнав пацієнт внаслідок медичної невдачі, виплачується з Фонду соціального страхування. Фонд існує за рахунок внесків підприємців; осіб, які займаються індивідуальною трудовою діяльністю; власників автомобілів та бюджетних коштів. Розмір відшкодування для осіб, які працювали по найму або займалися індивідуальною трудовою діяльністю, становить 80% від утраченого заробітку. Додатково оплачуються витрати на лікування, реабілітацію, догляд за хворим.

При ятрогенному захворюванні пацієнт зазнає і моральної шкоди. Тому Фонд соціального страхування Нової Зеландії виплачує одноразову суму для компенсації за біль, страждання, тощо.

Вимоги про відшкодування шкоди здоров'ю пацієнта розглядаються в порядку адміністративного судочинства, з можливістю оскарження рішення в судовому порядку.

Позитивним моментом новозеландської моделі є можливість для пацієнта отримання відшкодування без витрат на позов, сплати роботи експертів. Крім того, на відміну від англійської або американської моделі, відшкодування шкоди при виникненні ятрогенного захворювання, новозеландська модель обумовлює гарантоване відшкодування заподіяної шкоди пацієнту.

Недоліки новозеландської моделі відшкодування шкоди за медичні невдачі бачиться в наступному:

- у випадку виникнення ятрогенії компенсацію одержує тільки пацієнт. При смерті пацієнта від ятрогенії родичі таких відшкодувань не отримують;
- відшкодування лікарем або медичною установою збитків пацієнту при виникненні ятрогенного захворювання є чинником контролю якості медичного обслуговування та профілактикою лікарської недбалості.

Згідно чинного законодавства України визначення ятрогенії узгоджується з правовими нормами “шкода здоров'ю”, “визнання ступеню шкоди здоров'ю”, “неналежне подання медичної допомоги”, які визначаються в Цивільному Кодексі, Кримінальному Кодексі України, Законі України «Основи Законодавства України про охорону здоров'я».

Таким чином можна сказати, що процес вивчення та аналізу зарубіжного досвіду та концепцій ятрогеній , дає можливість удосконалити

правове регулювання лікарських помилок та відповідальності за неї медичних працівників.

Список використаних джерел

1. Баєва О.В. Менеджмент у галузі охорони здоров'я: Навч. посібник.- К.: Центр учбової літератури, 2008.- 640 с.
2. Шевчук С.В., Рудий В.М. До питання про приведення законодавства України про охорону здоров'я у відповідність з правовими стандартами Ради Європи // Проблеми гармонізації законодавства України з міжнародним правом. Матеріали науково-практичної конференції, жовтень 1998 року. – К., Інститут законодавства Верховної Ради України. – С. 434-436.
3. Турак Й.А. Етичні та правові засади медичного втручання.- Ужгород: Закарпаття.- 2002.-189 с.
4. Сенюта І. Етичні гарантії і права на охорону здоров'я, медичну допомогу і медичне страхування / www.lawyer.org.ua/?w=r&i=12&d=417].
5. Meessen, B.; Zhenzhong, Z.; Van Damme, W.; Devadasan, N.; Criel, B.; Bloom, G. (2003). «Iatrogenic poverty». *Tropical Medicine & International Health*. 8 (7): 581–4.
6. Bell D, Iatrogenic disease. Reference article, Radiopaedia.org (Accessed on 26 May 2023). URL:<https://doi.org/10.53347/rID-61858>
7. Liese KL, Davis-Floyd R, Stewart K, Cheyney M. Obstetric iatrogenesis in the United States: the spectrum of unintentional harm, disrespect, violence, and abuse. *Anthropol Med*. 2021 Jun;28(2):188-204. doi: 10.1080/13648470.2021.1938510. Epub 2021 Jul 1. PMID: 34196238.

Боднарчук Олег Григорович,

професор кафедри приватного права Навчально-наукового інституту права Державного податкового Університету,
доктор юридичних наук

ЩОДО ПРОБЛЕМИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ КОРУПЦІЇ СЕРЕД МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Корупція в Державній кримінально-виконавчій службі України – це один із проявів корупції в системі органів державної влади. Розкриваючи безпосередньо зміст корупції в системі органів державної служби, потрібно зазначити, що корупцією можна назвати різні за складом правопорушення, пов'язані з використанням державним службовцем владних повноважень з